

Sammanfattning

Denna rapport har två syften. Dels presenteras uppgifter om hur gatupriserna på narkotika utvecklats, dels görs en bedömning av tillgänglighetsutvecklingen genom att prisuppgifterna kombineras med annan information. Att ha kännedom om tillgänglighetsutvecklingen är bra för att bättre förstå konsumtionsutvecklingen, och indirekt kan man dessutom göra sig en grov bild av hur själva förbrukningen förändras över tid.

Sedan 1988 har polisen rapporterat in gatupriser för hasch, marijuana, amfetamin, kokain och heroin (sedan 1993 både vitt och brunt heroin) till CAN. Från år 2000 prisbevakas även de mer sällsynta narkotikasorterna ecstasy, LSD, GHB och kat. Med termen gatupris avses prisbilden vid försäljning av mindre mängder i konsumentledet (gramnivå). Eftersom priserna insamlats under en längre tid har uppgifterna inflationsjusterats enligt SCBs konsumentprisindex. Sedan 2010 frågar vi även efter grossistpriserna för sex narkotikasorter (kilonivå).

Av resultaten framgår att jämfört med 1988 har priserna på hasch, amfetamin, kokain och brunt heroin idag i grova drag halverats. Den huvudsakliga nedgången skedde redan under 1990-talet medan prisbilden var förhållandevis stabil under 2000-talet.

Betraktar man utvecklingen i ett kortare tidsperspektiv syns dock en liten prisuppgång under de allra senaste åren för hasch, marijuana, kokain och heroin. Prisökningen är visserligen inte uppseendeväckande stor men den är ändå unik ur ett längre perspektiv på så sätt att även om vissa tillfälliga ökning har skett tidigare, ser vi nu uppgångar för flera narkotikasorter samtidigt, vilket pekar på en mera generell bild av ökande narkotikapriser. Amfetamin är den enda av de droger som mätts under en längre tid där inga prisökningstendenser syns.

Prisuppgifter rapporteras från samtliga Sveriges 21 länsmyndigheter. Flera narkotikasorter prisrapporteras mer sällan i norra Sverige, samtidigt som priserna kan vara något högre där. Detta tolkas som att narkotikatillgängligheten generellt är lägre norröver. Ofta är priserna lägst i sydsverige, men de geografiska skillnaderna ska inte överdrivas. Även om vissa nivåskillnader mellan landsdelarna förekommer så är trenderna i landet ofta likartade.

Antalet narkotikaprisrapporteringar från olika polismyndigheter samvarierar med hur tätbefolkat ett län är: ju högre befolkningstäthet desto mera frekvent rapporteras narkotikapriser. Detta innebär att olika narkotikasorter är mer förekommande i exempelvis storstadsregioner, något som stämmer överens med vad som är känt sedan tidigare från andra källor. Förekomsten av uddadrogerna LSD, kat respektive GHB verkar av prisrapporteringarna att döma vara koncentrerade främst till vissa regioner. Exempelvis är det huvudsakligen Västra Götaland, Uppsala och Västernorrlands län som rapporterar GHB-priser medan LSD huvudsakligen rapporteras från Stockholm och Uppsala.

Genom att kombinera prisuppgifterna med andra data, inte minst rättsväsendets beslagsstatistik och information om narkotikadomar, görs i rapporten en bredare analys av hur tillgängligheten av olika droger utvecklats i Sverige.

För hasch bedöms tillgängligheten successivt ha ökat under de senaste tjugo åren. Detta gäller alltså inte enbart den ekonomiska tillgängligheten utan även det fysiska utbudet. Denna bedömning görs mot bakgrund av att beslagen liksom rättsfallen rörande cannabis ökat kraftigt, samtidigt som priserna har sjunkit. Data för 2010 indikerar dock att denna trend kan ha brutits i och med att haschpriserna stigit och beslagen sjunkit något.

Detta betyder dock inte att cannabistillgängligheten totalt har minskat eftersom marijuana har ökat. Beslagsstatistiken visar på en tydlig ökning och idag rapporterar i stort sett alla regioner marijuanapriser, något som var tämligen ovanligt under 1990-talet. Dock har marijuanapriserna stigit under den senaste femårsperioden. Detta kan bero på att efterfrågan håller priserna uppe, trots ett ökat utbud. Det skulle också kunna bero på att kvalitetshöjningar har påverkat prisbilden. Även om marijuana under senare år blivit relativt sett vanligare är hasch fortfarande den dominerande cannabisformen på den svenska marknaden.

De flesta narkotikasorter smugglas till Sverige men marijuana utgör här ett visst undantag, eftersom inhemsk cannabisodling också förekommer. Under senare år har polisen upptäckt flera större odlingar i landet. Samtidigt tas marijuana fortfarande vid gränserna och perioden 2007–2010 var marijuana alltså jämnt en av de allra oftast förekommande narkotikasorterna i tullbeslagen.

Även de centralstimulerande drogerna amfetamin och kokain bedöms ha blivit mer tillgängliga jämfört med hur det såg ut vid slutet av 1980-talet: priserna har fallit kraftigt parallellt med att rättsväsendet gjort alltmer beslag. I likhet med marijuana rapporterades relativt få kokainpriser i periodens början men under senare år anger de flesta regioner sådana priser. Fortfarande är dock amfetamin den klart vanligaste av de centralstimulerande drogerna, även om kokain relativt sett har blivit vanligare jämfört med för 20 år sedan. Amfetamin är den drog som minskat allra mest i pris och är i dag nere i en tredjedel av 1988 års priser.

Gemensamt för de övriga fyra droger som prisbevakas från år 2000 är att de är mindre förekommande i Sverige jämfört med de andra narkotikasorterna (sett till antal prisrapporteringar, beslag och rättsfall). Detta medför att tillgänglighetsutvecklingen blir svårare att bedöma. Data pekar dock på att ecstasy, LSD och GHB numera är ännu mindre vanligt förekommande jämfört med för tio år sedan, medan kat å andra sidan tycks ha blivit något vanligare.

Rättsväsendet har ägnat alltmer resurser åt narkotikaärenden alltsedan 1990-talet. Detta torde ha drivit upp antalet beslag och antalet rättsfall och i viss mån även de beslagtagna mängderna. I vilken omfattning är dock svårt att bedöma. I denna rapport dras slutsatsen att beslagsökningarna delvis beror på ett intensifierat arbete men också på att det idag finns mera narkotika i omlopp jämfört med läget för 15–20 år sedan.

Slutsatsen är alltså att för de droger som prismätts sedan slutet av 1980-talet bedöms en reell ökning ha skett av tillgängligheten under den gångna tjugoårsperioden, inte bara ekonomiskt utan alltså även fysiskt. De allra senaste årens uppgifter pekar dock på en tendens till att trenden kan ha brutits för exempelvis hasch, heroin och kokain. Eftersom marijuana samtidigt ökat har det inte skett någon nedgång totalt i cannabistillgängligheten under senare år.

Inledningsvis nämndes att även narkotikapriser på grossistnivå samlades in 2010. Jämför man dessa med gatupriserna ser man att priserna på gramnivå normalt är omkring tre gånger så höga som på kilonivå. Detta gäller både narkotikasorter som inte kan blandas ut (hasch, marijuana och ecstasy) och droger där det ofta förekommer att olika icke narkotiska, och relativt billiga ämnen, blandas in för att späda den ursprungliga substansen och därmed dryga ut volymen (det gäller här amfetamin, heroin och kokain). CAN kommer även i framtiden att följa grossistprisutvecklingen.